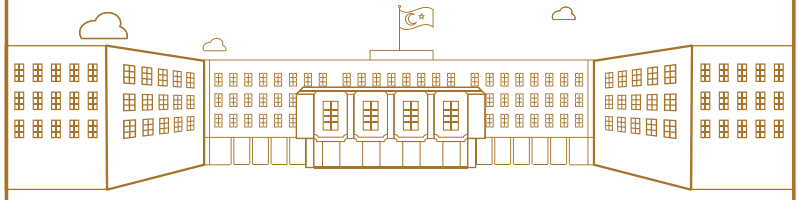
Türk İdare Dergisi

Hakemli Dergi

S.500

Aralık 2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

ISSN 1300-3216 e-ISSN 2667-8608

TÜRK İDARE DERGİSİ

Ulusal Hakemli Dergi

Yayın Sahibi
Dr. Mehmet MUT
İçişleri Bakanlığı Adına, Strateji Geliştirme Başkanı

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Aygül TÜRE GÖKDEMİR- Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yönetim Hizmetleri Daire Başkanı

Yönetim Yeri
İçişleri Bakanlığı
Strateji Geliştirme Başkanlığı
Yönetim Hizmetleri Daire Başkanlığı

Yayın Türü
Yaygın Süreli Yayın

Yayın Periyodu
Dergi Haziran ve Aralık sayıları olmak üzere yılda iki sayı yayımlanır.
Dergimiz Ulusal Hakemli Dergidir.
Bakanlık Makamının 22.04.2009 tarihli onayı ile yürürlüğe giren İçişleri Bakanlığı Yayın Yönergesine ve Derginin son sayfalarında yer alan Yayın İlkeleri ve Yazım Kurallarına uygun yazılar kabul edilir.

Abone Koşulları
Türkiye için bir sayının fiyatı 20 TL
Dış ülkeler için bir sayının fiyatı 30 TL

İletişim Adresi
İçişleri Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yönetim Hizmetleri Dairesi Başkanlığı
Kavaklıdere Mahallesi, Karanfil 2 Sokak No: 67 Bakanlıklar / ANKARA
e-mail: tid@icisleri.gov.tr
web: http: // www.tid.gov.tr
Telefon: (0312) 422 51 21-79-20 **Faks:** (0312) 430 88 96

Basım Yılı: Aralık 2024

Grafik Tasarım
Strateji Geliştirme Başkanlığı, Görsel İletişim ve AR-GE Daire Başkanlığı

Baskı
İm Ofsett Matbaa ve Kağıt Meryem AKÇA
Tesviyeci Cad. Simtes İş Hanı No.7/G İskitler / ANKARA Tel: 0312 341 25 04
imofsett@gmail.com . www.imofset.com

İçişleri Bakanlığı tarafından 1928 yılında yayın hayatına başlayan, 2009 yılından itibaren de ulusal hakemli dergi statüsünde yayımlanan "Türk İdare Dergisi" 2015 yılında TÜBİTAK ULAKBİM İndeksinde Sosyal ve Beşeri Bilimler Veritabanı B Grubunda, http://uvt.ulakbim.gov.tr/uvt/ ile www.idealonline.com.tr adreslerinde taranmaktadır.

İdareciler,

bana içten sevgilerini haykıranlar;

yarım asırdan beri büyük Türk ulusunun tam anlamıyla millet olmasına çalışan, onunla en modern bir Türk devleti kurmak için insanlık fedâkarlıklarının hiçbirini esirgemeyen kültür, idare, intizam ve devlet anlamlarını en son ilmi telâkkilere göre tebellür ettirmeye çalışmış ve çalışan yüksek değerde arkadaşlarımdır.

Araştırma Makalesi / *Research Article*

DÜZENSİZ GÖÇLERİ ENGELLEMEDE SINIR GÜVENLİK DUVARLARININ CAYDIRICILIĞI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Erkan ARSLAN*

ÖZ

İçinde bulunduğumuz yüzyıl her ne kadar "göçler çağı" olarak adlandırılsa da Türkiye ve dünya gündeminde uluslararası göçlerin bir türü olarak "düzensiz göçler" öne çıkmaktadır. Özellikle yasa dışı yollarla, sınırlar geçilerek bir ülkeye giriş yapma biçiminde cereyan eden düzensiz göç eylemi, ülkeler açısından istenmeyen bir durumdur. Bu şekilde gerçekleşen bir göçteki fazlalık, ülke sınırların güvenliği ve geçirgenliği ile yakından ilgilidir. Düzensiz göçlere karşı, hukuki düzenlemeler, takip ve kontroller, sınır boyunca fiziki ve teknolojik engeller gibi çeşitli araç ve yöntemler ile mücadele edilmektedir. Alınan tüm önlemler ilaveten günümüzde 31 bin kilometreyi inşa edilen sınır duvarları ile de düzensiz göçler önlenmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda Türkiye, Suriye`deki iç savaş nedeniyle 2011`den itibaren hızlanan ve özellikle Güney sınırının güvenliğini sağlamak ve düzensiz göçleri önlemek maksadıyla, aldığı hukuki ve fiziki önlemlere ilaveten kaçakçılık ve terörist sızmalarının yoğun olduğu bölgelerde sınır duvarları da inşa etmektedir. Çalışma ile düzensiz göçler ile mücadelenin bir aracı olarak görülen "sınır duvarları" konusunda, bir analiz yapılarak, düzensiz göçlerin yoğun olduğu ülke rotalarında, duvar inşasının, düzensiz göçleri önleme stratejisinin başarı düzeyi ve caydırıcılığı Türkiye-Suriye özelinde analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Düzensiz Göç, Sınır Güvenliği, Sınır Duvarı, Türkiye

* Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İletişim Fakültesi, erkana@cumhuriyet.edu.tr ORCID ID: 0000-0002-8273-9460

Makale geliş tarihi: 01.08.2024 / **Makale kabul tarihi:** 10.01.2025

AN EVALUATION ON THE DETERRENCE OF BORDER SECURITY WALLS IN PREVENTING IRREGULAR MIGRATION

ABSTRACT

Although the current century is called the "age of migration", "irregular migration" as a type of international migration stands out on the agenda of Türkiye and the world. Irregular migration, which takes place in the form of entering a country by crossing borders, especially illegally, is an undesirable situation for countries. The excess of such migration is closely related to the security and permeability of borders. Irregular migration is combated with various tools and methods such as legal regulations, monitoring and controls, physical and technological barriers along the borders. In addition to all the measures taken, irregular migration is also prevented with the border walls constructed along 31 thousand kilometers. In this context, in addition to the legal and physical measures taken to ensure the security of the southern border and to prevent irregular migration, which has accelerated since 2011 due to the civil war in Syria, Türkiye is also building border walls in areas where smuggling and terrorist infiltration are intense. This study aims to analyze the success level and deterrence of the "border walls", which are seen as a means of combating irregular migration, in the country routes where irregular migration is intense, and to analyze the success level and deterrence of the strategy of preventing irregular migration in the case of Türkiye-Syria.

Keywords: *Irregular Migration, Border Security, Border Security Wall, Türkiye*

GİRİŞ

Göçebe kavimlerden yerleşik toplumlara, çok uluslu imparatorluklardan ulus devletlere dönüşüm sürecinde göç, insanlık tarihi boyunca varlığını ve dinamikliğini korumuş bir olgudur. Önceleri insanların yaşadıkları coğrafyadan, farklı kültürlerin ve/veya inançların hâkim olduğu bölgelere göç etmesinde doğal faktörlerin etkisi belirleyici olurken, günümüzde ise güvenlik, ekonomik, siyasi, sosyal bir dizi faktörler göç kararlarının alınmasında daha belirleyici hale gelmiştir. Yine günümüzde uluslararası göçlerin etkisi ve yoğunluğu her geçen gün artarak devam etmektedir.

Yoksulluk, işsizlik, beslenme ve barınma imkânları ile kamu hizmetlerindeki yetersizlikler, terör ve güvenlik kaynaklı sorunlar, insan hakları ihlalleri gibi bir dizi sorunlar göçlerin doğduğu kaynak ülkelerin genel özellikleridir. Tamamlayıcı bir ifade ile başka ülkelere göç ihraç eden bu kaynak ülkeler; zayıf, kırılgan ve devlet kapasitesinin yetersiz olduğu az gelişmiş ülkelerdir. Göçlerin yöneldiği hedef ülkeler ise yüksek yaşam kalitesine, gelişmiş refah düzeyine ve başta teknoloji olmak üzere tüm sektörlerde ileri altyapıya sahip "gelişmiş ülkeler" olarak nitelenen coğrafyalardır (Arslan, 2021a: 11-12). Az gelişmiş ülkeler; sosyal, ekonomik ve siyasi değişimi başaramadıkları sürece aynı devri yaşamakla birlikte gelişmiş ülkeler ile aynı standartları yakalamaları mümkün değildir (Yozgat, 2022: 549). Az gelişmiş ve gelişmiş ülkeler arasındaki derinleşen her türlü eşitsizlik ve dengesizlikler az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru göçleri tetikleyecektir. Söz konusu koşulların eşitlenmediği durumlarda hukuki sınırlamalar, sınır kapılarındaki kontroller, sınırlar boyunca inşa edilen duvarlar ile düzensiz göçlerin önlemesinde mutlak başarı elde etmek zor görünmektedir.

Ancak ülkeler, kendilerine yönelen göçleri yönetmek üzere ülkeye giriş veya çıkışlarda yasal kanallar kullanılarak gerçekleşen "düzenli göç"ü (regular migration) arzularken, yasadışı yollarla ülkeye giriş ya da yasal kalma süresi sonunda hiçbir hukuki statüsü olmaksızın hâlâ ülkede kalmaya devam etme durumu ile açıklanan "düzensiz göç"e (irregular migration) engel olma çabası içerisindedirler. Keza sınır geçişlerini kontrol etme çabası aynı zamanda egemen devlet olmanın bir gereğidir. Düzensiz göç ve sınır ilişkisinde ülkelerin müracaat ettiği en öncellikli projeler arasında coğrafi sınırlar boyunca aşılmaz türü duvarlar inşa etme fikrinin önemli bir önlem olarak öne çıktığı görülmektedir.

Ülkelerin, sınır ihlallerini önlemek için coğrafi sınırları üzerine aşılamayacak büyüklükte duvar inşa etme fikri oldukça eski zamanlara dayanmaktadır. Geçmişte sınırlara duvar inşa etme fikri daha çok toprak işgalleri, kaçakçılık, uyuşturucu ticareti ve terör gibi geleneksel güvenlik tehditlerine karşı bir önlem olarak uygulanmıştır. Ancak günümüzde sınırlara duvar inşa etme fikrinin arkasında ise daha çok devletler açısından bir tehdit olarak algılanan ve sınırları zorlayan yasa dışı/düzensiz göç hareketleri öne çıkmaktadır. Dolaysıyla, binlerce kilometre uzunluğa ulaşan coğrafi sınırlara aşılamaz yapıda duvar inşa etme düşüncesi küreselleşen dünyada yeniden gündeme gelen bir olgu haline gelmiştir.

Uluslararası düzensiz göç, küresel bir mesele olmasına rağmen, başta Türkiye olmak üzere bazı ülkeler göçlerin olumsuz etkilerini derinden hissederken, kendilerine yönelen göçleri yönetmek ve kontrol etmek konusunda tek başına mücadele vermektedirler. Bu anlamda Türkiye, temel insan ve göçmen haklarını gözeterek, sınırlarını kontrol etme, izinsiz ve yasa dışı geçişlere kapatma gibi çeşitli uygulamaları tek çare olarak gündeme alması, uluslararası hukukun ve egemen devlet olmanın gereğidir.

Ülkeler açısından sınıra güvenlik duvarları inşa etme fikrinin gerisinde; her türlü kaçakçılığı, militan girişini, terör saldırılarını, bölgesel gerginlikleri ve yasa dışı geçişleri engelleme gibi farklı gerekçeler yatmaktadır. Çalışmada sınır güvenlik duvarlarının düzensiz göçler ile olan ilişkisine odaklanılmaktadır. Bu bağlamda sınır güvenlik duvarlarının düzensiz göçle mücadelede etkili olup olmadığı, caydırıcılık sağlayıp sağlamadığı incelenecektir. Yine çalışmada, sınırlara inşa edilen duvarların tarihsel boyutunun bir değerlendirmesi ile günümüzdeki yaygınlığına dikkat çekilmektedir. Şüphesiz, coğrafi sınırlara duvar inşası fikrinin tek sebebi göçmenleri dışarıda tutmak değildir. Ancak düzensiz göçleri engellemede sınırları duvarlarla geçilmesi zor hale getirmek yaygın bir sebep olarak görülmektedir. Türkiye'de 2015'ten sonra sınır ihlallerinin yoğun yaşandığı İran ve Suriye sınırlarına kilometrelerce uzunlukta duvarlar inşa etme yoluna gidilmiştir.

1. KAVRAMSAL ÇATI

Bir kişinin ya da bir topluluğun sürekli ya da belirli bir süreliğine (genel kabule göre en az bir yıl) yerleşim alanlarını değiştirme hareketliliği göç kavramı ile açıklanmaktadır. Ancak göçe neden olan sebepler, göçe katılanların sayısı, göçün süresi ve sınır aşan mesafelere erişimi gibi durumlar göç olgusuna farklı içerikler kazandırmaktadır. Dinamik bir olgu olarak göç; çoğu zaman doğal, kültürel, ekonomik, siyasal, sosyal, dini ve güvenlik gibi sebeplerden kaynaklanmaktadır (Arslan, 2021b). Yine göç hareketinin ulusal sınırlar içerisinde kalması durumu için "iç göç" (internal migration) veya ulusal sınırlar aşılarak bir ülkeden başka bir ülkeye ulaşması durumunda ise bu kez göç hadisesi "uluslararası göç" (international migration) olarak kavramlaştırılmaktadır. Şayet göç hadisesi rejim baskısı veya diğer zorlayıcı sebeplerden kaynaklanıyorsa bu durum "zorunlu göç" (forced migration) kavramı ile şayet kişinin kendi isteği ile göç eylemini tercih etmesi halinde ise "gönüllü göç" (voluntary migration) kavramı ile göç eylemi nitelendirilmektedir. Devletlerin göç eylemine karşı tutumları da göçlerin farklı sınıflandırılmasına neden olmaktadır. Bu çerçevede uluslararası göç, devletlerin koyduğu hukuk kurallarına göre gerçekleşmesi ya da hukuk dışılığına göre düzenli göç ya da düzensiz göç olarak tasnif edilmektedir. Örneğin hukuk kurallarına uygun ve yasal yollardan gerçekleşen göçler için "düzenli göç" (regular migration); transit geçiş ya da yerleşim amaçlı olarak bir ülkenin sınırlarını kanun ve yönetmeliklere aykırı olarak geçmesi ya da yasa dışı ve idari koşullara aykırı olarak ülkeden ayrılmama durumu "düzensiz göç" (irregular migration) kavramı ile açıklanmaktadır (IOM, 2009).

Çalışmanın odak noktalarından biri düzensiz göç olgusudur. Keza göçün güvenlikleştirilmesinde düzensiz göçlerin önemli bir rolü vardır. Düzensiz göç, 2000'li yılların başından bu yana medyanın ve siyasetin orantısız ilgisini çeken çok yönlü, dinamik bir olgudur. Orantısızlıktan kastımız; günümüzde göçmen sayısı dünya nüfusun %3,3'ini oluştururken, tüm göçmen nüfusun sadece %15 ile %20'sini düzensiz durumdaki göçmenler oluşturmaktadır. Bu da küresel nüfusun yaklaşık 30 ile 40 milyonuna tekabül etmektedir (Spencer and Triandafyllidou, 2022).

Düzensiz göçmenlik kavramı; bir sınırı yasadışı yollardan geçen kişilerin yanı sıra vize aşımı yapanları, belgesiz ebeveynlerden doğan çocukları, işsizlik veya belirli gerekliliklere uymama nedeniyle düzenli statülerini kaybeden göçmenleri

ve reddedilen sığınmacıları içerebilen geniş örüntülerden oluşan bir kavramdır. Genel manada göçmenlik kurallarını ihlal eden bu kişiler için düzensiz, belgesiz veya izinsiz göçmen gibi farklı kavramlar kullanılırken, kimi durumlarda ise daha ayrımcı bir ifade olarak "yasadışı göçmen" gibi kavramlar da tercih edilmektedir (Spencer and Triandafyllidou, 2022: 191).

Düzensiz göç eyleminin aktörleri "düzensiz göçmen" olarak tarif edilebilirken Türkiye'nin konuyla ilgili mevzuatı 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 3. maddesinde düzensiz göçmen; "yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını, Türkiye'den çıkışını ve Türkiye'de izinsiz çalışanları" olarak tanımlanmaktadır.

Düzensiz göç, uluslararası anlaşmalara aykırı ve yasa dışı bir göç türü olmasına rağmen, devlet zulmü ve baskısından kaçan sığınmacılar için uluslararası koruma gibi bir dizi hakkın sağlanmasını da zorunlu kılar. İlk olarak uluslararası insan hakları gereği insanlar arasında ırk, renk, cinsiyet... etnik veya sosyal köken veya başka bir koşuldan kaynaklı herhangi bir ayrım gözetilemez. "Düzensiz göçmenler insandır" ve "insan olarak uluslararası insan hakları hukuku tarafından korunmaktadırlar. Ancak diğer taraftan özellikle çalışma, sağlık ve barınma hakkı gibi ekonomik ve sosyal haklar başta olmak üzere, düzensiz göçmenlerin en az hakka sahip olduğu bir hiyerarşi söz konusudur (Spencer and Triandafyllidou, 2022: 196-197). İkinci olarak düzensiz göçmenler için sığınma hakkı ve devamında mültecilik statüsü gibi birtakım koruyucu ve kalıcı haklar da gündeme gelebilmektedir. Düzensiz göç eylemlerinin arkasında ırk, din, tabiiyet gibi sebeplerden kaynaklanan zulüm korkusu bulunmayan ve mülteci statüsü için gereken koşulları taşımayan kişiler için, devletler sınırlarını koruyucu ve güvenlik odaklı politikalar uygulayabilir. Bu politikalar, göçmenleri engellemek ve sınırların dışında tutmak amacıyla sınır bölgelerinde fiziksel engellerin inşasını ve teknolojik gözetleme ekipmanlarının kullanımını içerebilir. Sınırlar, ülkeler için egemenlik alanı olarak kabul edilir ve bu çerçevede devletler, sınırlarını koruma ve düzensiz göçü engelleme haklarına sahiptir.

Çalışmada üzerinde durulan bir diğer kavram ise ülkeleri birbirinden ayıran "sınır" çizgisidir. İki farklı nesne ya da coğrafya arasına sınır koymak; birini

diğerinden ayırmak ve araya engel koymak anlamına gelir. Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde sınır, "iki komşu devletin topraklarını birbirinden ayıran çizgi; hudut" olarak tanımlanır. Sınırlar, iki devleti ayırarak devlet iktidarının ve egemenlik alanının ulaştığı en uzak noktayı sembolize eder (Özbey, 2022: 712). Sınır çizgileri, sadece devletlerin iktidar ve egemenlik alanlarını belirlemekle kalmaz, aynı zamanda halkları dinsel, dilsel, kültürel, etnik vb. açıdan da birbirinden ayırır. Bu nedenle, sınırlar yalnızca coğrafyaları ayırmakla kalmaz, aynı zamanda "içerdekini dışarıdakinden koruma" ya da "dışardakini içeridekinden ayırma" gibi bir işlevi de yerine getirir. Ayrıca sınırlar, güvenlik ihtiyacından doğarak bir kimliği diğerinden ayıran fiziksel mekânlar olarak da işlev görürler. Jeopolitik açıdan sınır kavramı, devletlerin egemenlik alanını belirlemenin yanı sıra devletin izni ve bilgisi dışında giriş ve çıkışların yasaklandığı alanlardır. Bu maksatla yasa dışı yollarla insan, hayvan, ürün, araç, teçhizat, silah, uyuşturucu ve terör unsurlarının sınırlardan geçişinin engellenmesi amacıyla askeri ve fiziksel engellerle geçişler kontrol edilmektedir (Uzman, 2016: 145). Bu bağlamda sınır olgusu uluslararası göç açısından da büyük bir öneme sahiptir ve devletlerin düzensiz göçle mücadelesinde önemli bir yer tutar. Göç, tam olarak "dışarıdaki" ve "içerideki" arasında yer alır ve sınırların ihlal edilmesiyle ortaya çıkan bir insani eylemdir. Bu bağlamda, "sınır ve göç" arasında ayrılmaz bir ilişki bulunur ve sınırlar, kitlesel göç hareketleri sonrasında kendini yeniden hatırlatır.

Çalışmanın bir diğer odağını düzensiz göçler ile mücadele için sınırlar boyunca inşa edilen "sınır duvarları" oluşturmaktadır. Devletlerin egemenlik alanını duvarlar ile koruma altına alması yeni bir uygulama değildir. Ancak küresel ölçekte göçlerin yakıcı etkisinin en fazla hissedildiği günümüzde sınırlar, bir kimliğin teminatı olmaktan ziyade dışarıdan gelebilecek tehdit ve tehlikelere, özellikle göç hareketlerine karşı sınır duvarları ile somutlaşan bir görünüme dönüşmüştür.

Sınırlardaki geçilme kolaylığı, düzensiz göç eylemlerinin bulunduğu sınır bölgelerindeki meskûn mahallerinde nüfus yoğunlaşmasını da beraberinde getirmektedir. Özellikle göç rotası üzerindeki transit ülkeler için, sınırdan yasa dışı girişler kadar, bir sonraki hedef ülkeye geçişin kolay olması da düzensiz göçlerin rotasında belirleyici faktörlerdendir. Bu bağlamda birçok ülke, sınırlarını her türlü yasa dışı geçişlere karşı caydırıcı bir önlem olarak sınır bölgelerine "duvarlar" inşa etme yoluna gitmiştir.

2. DÜZENSİZ GÖÇLERİ ENGELLEME ARACI OLARAK SINIR GÜVENLİK DUVARI

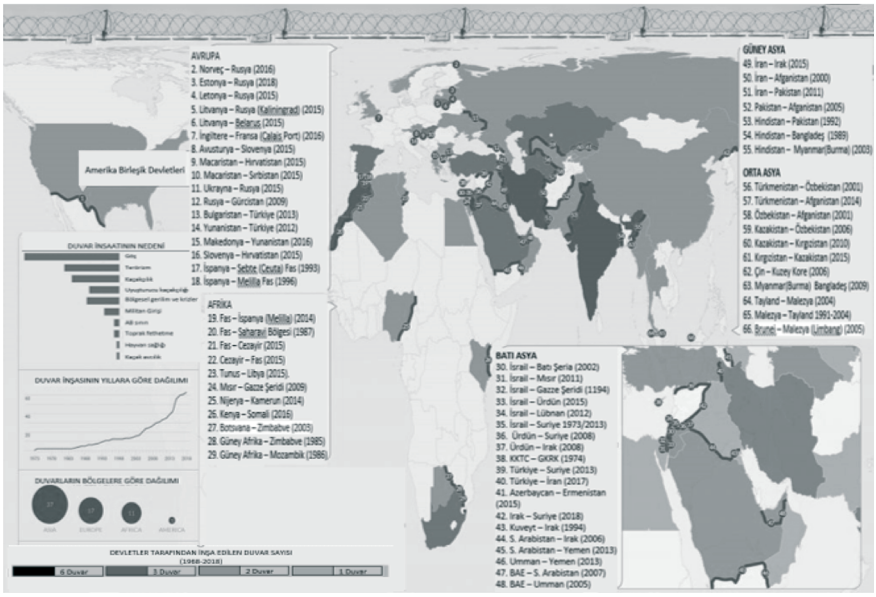
Tarihsel olarak sınırlar, siyasi alanları ve ideolojileri birbirinden ayıran esnek olmayan teritoryal çizgiler olarak görülmüştür (Omotuyi, 2022). Geleneksel devlet anlayışının hüküm sürdüğü dönem boyunca adeta bölge görünümlü, geniş alanlara dağılan "doğal sınır" anlayışı ve bu sınırlar boyunca düşman ve tehdit unsuru olmayan geçişler için kontrollerin olmadığı "geçirgen" sınır uygulaması öne çıkmaktadır (Yılmaz ve Oktav, 2023: 116). Devletleri bölen ve sınırlayan sabit çizgiler haline dönüştüren sınır uygulaması, 1648'de Almanya'nın Westphalia kentinde imzalanan Westphalia Antlaşması ile önemli bir dönüşüme uğramıştır. Bu antlaşma, tarihsel olarak modern ulus devletin ve milliyetçiliğin evrimine damga vurmakla birlikte sınır çizgilerinin mutlak ve açıkça belirlenmiş teritoryal alana ve aynı zamanda bir çizgi halinde dönüşmesi sağlanmış, geçişleri kontrole ve izine bağlı biçimde yapısal değişime uğratmıştır. Diğer taraftan coğrafi faktörlere bağlı doğal sınır alanını önceleyen geleneksel sınır yaklaşımı varlığını günümüzde de geçerliliğini korumaya devam etmektedir (Omotuyi, 2022). Ancak, fiziksel engellerin ön plana çıktığı devletler marifetiyle oluşturulan her türlü izinsiz geçişleri kısıtlama amacı güden güvenlikli alanlara dönüşen sınır uygulaması, modern dönemin sınır anlayışına hâkim olmuştur.

Sınırlar ile komşu alanlardan ayrılmış bir toprak parçası üzerinde hâkimiyet kurma kudreti, egemenlik kavramı ile yakından ilgilidir (Geddes, 2018). Sınırlar, çevrelediği toprak parçası üzerinde hak iddia etme, kime ait olduğunu, kimlerin dışarıda kalması gerektiğini belirler. Tarihte sınır boyunca büyük bir fiziksel engelin varlığı dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı caydırıcı siyasi gücün, zenginliğin göstergesi olarak kabul ediliyordu (Vernon and Zimmermann, 2019: 37). Bu bağlamda hâkimiyet alanların belirlemek ve kendi toplumlarını yabancı, işgalci veya düşman olarak tanımladıkları unsurlara karşı koruyabilmek için duvarlar örme geleneği kadim zamanlara kadar uzanmaktadır. Başlangıçta kale surları biçiminde daha dar bir alana duvarlar inşa edilerek tehlikeyi bertaraf etme fikri, küreselleşen dünyada geçmişin bazı farklılıklarına rağmen niyet ve amaç bakımından benzerliklerini koruduğu da görülmektedir.

Bu bağlamda sınır tahkim etme fikri yeni değildir. Milattan önceki 3. yüzyıla kadar uzanan Çin Seddi, milattan sonra 2. yüzyılda Roma İmparatorluğu tarafından inşa edilen Hadrian Duvarı ve İskoçya'daki Antoninler Duvarı, Danimarka Kralı Gudfred'in 7. yüzyılda inşa ettiği Danevirke Duvarı, 13. yüzyılda Japonların Moğol istilasına karşı inşa ettiği Genko Borui, 15. yüzyılda Polonya tarafından inşa edilen Silesia Duvarı, 20. yüzyılın ortalarında yükselen ikonik Berlin Duvarı, Amerika Birleşik Devletleri'nin Meksika sınırı boyunca ördüğü modern yapıdaki duvar, Hindistan - Bangladeş arasında örülen duvar, İsrail'in Filistin, Mısır, Suriye ve Ürdün ile olan sınırları arasında uzanan duvarlar, Bulgaristan ve Yunanistan'ın Türkiye ile olan sınırlarına inşa ettiği duvarlar, Türkiye'nin Suriye ve İran sınırlarına inşa ettiği duvarlar geçmişten günümüze sınırlara çekilen sayısız duvara birer örnektir. İkinci Dünya Savaşı ve hatta Soğuk Savaş döneminin geride kalmasına rağmen duvarlar ortadan kalkmadı; aksine Soğuk Savaş döneminin sona ermesinden sonraki dönemde dünyadaki duvar sayısı 3 kattan fazla artarak 81'e yükselmişken, bu duvarlardan 72'sinin toplam uzunluğu 31 bin km'ye ulaşmıştır (Vallet, 2016: 1-2; Özbey, 2022: 717).

Görülüyor ki, ülkelerin siyasi sınırları ve toprak bütünlüklerinin netleşmiş olması, kimlik kartları, pasaport ve vize gibi kayıt ve seyahat belgelerinin geliştirilmiş olması, küreselleşme, sınırsız dünya söylem ve koşulları dahi yeni duvarların inşasına engel olamamıştır. Hatta mevcut sınır duvar sayıları, Soğuk Savaş döneminin sona erdiği dönemden itibaren hızla artmaya devam etmiştir (Benedicto vd., 2020: 17; Vernon and Zimmermann, 2019: 40-41). Bu bağlamda, içinde bulunduğumuz yüzyılın henüz ilk çeyreğinde sınırlarını duvarlar ile kapatan ülkelerin sayısı 28'e ulaşırken (Soyluk vd., 2018: 2), bu duvarların 14'ü, göç hareketlerinin zirveye ulaştığı 2010 sonrası dönemde göçleri engellemek üzerine projelendirilmişlerdir (Wille, 2023: 93). Günümüz "küreselleşme çağında" ülkeler, ticaret ve seyahat hacmindeki artışlara rağmen tek taraflı, daha katı ve müdahaleci sınır yönetimi stratejileri ile sınırlarını güvenlik altına alma tercihlerine yoğunluk vermektedirler. Diğer taraftan aynı gelişmeler, sınırların tartışmalı kalmaya devam ettiğini güçlü bir şekilde göstermektedir (Carter, and Poast, 2017: 263).

Ülkeler Tarafından İnşa Edilen Sınır Duvarları (1968-2018)

Kaynak: (Grün, 2021 ve Benedicto vd., 2020).

Sınırlarını duvar ile çevreleyen ülkeler haritalandırıldığında; İsrail altı duvar ile en çok sınır duvarı inşa eden ülkelerin başında gelirken, onu üçer duvarla Hindistan, İran ve Fas'ın takip ettiği görülmektedir. İki sınır duvarı olan ülkeler ise Güney Afrika, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Ürdün, Türkiye, Türkmenistan, Kazakistan, Macaristan ve Litvanya'dır; son ikisi AB üyesi ülkelerdir (Benedicto vd., 2020: 20). Bu duvarlar sadece belirli bir kıtada değil, Amerika'dan Asya'ya Afrika'dan Avrupa'ya dünya genelinde çok sayıda devlet göçlere karşı sınırlarını kapatmak için farklı standartlarda duvarlarla ülkelerini çevrelemektedirler (Ünay, 2022: 13).

Bazı duvarlar birden fazla gerekçe ile inşa edilmiş olmakla birlikte Tablo-1 incelendiğinde günümüzde dünya genelinde sınırlar boyunca inşa edilen duvarların 38'inin (oransal %33'ü) göçle mücadele, 22'sinin (oransal %19'u) terörle mücadele, 19'unun (oransal %16'sı) kaçakçılıkla mücadele, 13'ünün (oransal %11'i) ise bölgesel gerilimler veya tartışmalı bölgelerden kaynaklı sebeplerle inşa edildikleri belirtilmektedir (Benedicto vd., 2020: 17).

Tablo 1: Sınır Duvarlarına İlişkin İleri Sürülen Temel Nedenler

Sınır Duvarlarına İlişkin İleri Sürülen Temel Nedenler	Gerekçelere Göre Duvar Sayısı	Sınır Duvarlarına İlişkin Temel Gerekçelerin Oransal Dağılımı
Göçle Mücadele	38	%33
Terörizm Mücadele	22	%19
Kaçakçılık ile Mücadele	19	%16
Uyuşturucu Kaçakçılığı ile Mücadele	12	%10
Bölgesel Gerilimler veya Tartışmalı Bölgeler	13	%11

Kaynak: Benedicto vd., (2020)'den elde edilen verilerden derlenerek hazırlanmıştır.

Dünyanın en uzun sınır güvenlik duvarı, yine iki ülke arasındaki en uzun sınırlardan biri olan ABD – Meksika arasındadır. Bu iki ülke arasındaki sınır uzunluğu 3.145 km'dir. Bu sınır, dünyanın en yoğun göç yollarından biridir (Taş, 2020: 60). Sınırın 1.000 km'lik bölümüne göçü kontrol etmek ve yasadışı geçişleri önlemek amacıyla yer yer 12 metre yüksekliğe sahip, çelik ve betondan oluşan ek bir dizi güvenlik teknolojileri ile donatılan duvarlar inşa edilmiştir. Bazı bölgelerde ise metal ve beton panellerle inşa edilen yapılar bulunurken, diğer kısımlarda sadece bariyerler ya da tel örgüler yer almaktadır. ABD – Meksika arasındaki duvarın maliyeti resmi rakamların çok üzerinde, 25 milyar dolar gibi bir maliyete ulaştığı hesaplanmaktadır (economist.com). ABD – Meksika duvarının arkasındaki tek neden düzensiz göçü engellemek değildir. Sınırın yoğun olarak uyuşturucu ve insan kaçakçılığı trafiğinin yaşandığı bir bölge olması da bu duvarın arkasındaki diğer nedenlerdir. Duvarın düzensiz göçle mücadeledeki rolüne bakıldığında ise ABD – Meksika sınırında yakalanan düzensiz göçmen sayısının 2000- 2017 arası dönemde en düşük seviyelere gerilediği görülmektedir. Sıkı sınır güvenliğinin göçmenleri tümüyle engellediği söylenemez. Ancak daha tehlikeli ve daha maliyetli göç rotalarından ABD'ye girişler devam etmektedir. Öyle ki 2006 ve 2017 arasında 4500'den fazla göçmenin sınırları geçme çabası ölümle son bulmuştur (Vernon and Zimmermann, 2019).

Daha katı ve müdahaleci sınır yönetimi stratejileri, sınırları ihlal eden yasa dışı mal ve insan hacmindeki artışlar sınıra duvar inşa etme eğilimini güçlendirmektedir. Sınır ötesi ekonomik eşitsizliğin büyüklüğü göç hareketleri ile doğru orantılıdır. Bu sebeple ekonomik eşitsizliğin getirdiği göç etme eğilimi sınır duvarlarının en güçlü nedeni olarak gösterilmektedir. Günümüzde duvarların geleneksel güvenlik sorunları ve rakip devletlere karşı tahkimatla ilgili olmaktan çok, istenmeyen göç ve yasadışı ticarete karşı tahkimatla ilgili olduğu ileri sürülmektedir (Carter, and Poast, 2017: 263). Gece görüş kameraları, gözetleme kuleleri, kilometrelerce uzaktaki birini algılayan sensörler ile donatılan duvarların en tipik örneklerinden biri de Suudi Arabistan – Irak (885 km) sınırında uzanmaktadır. Suudi Arabistan, Irak sınırı yanında diğer komşuları Umman, Katar, Ürdün ve Yemen sınırlarından geçişleri engelleme amacına yönelik duvarlar inşa etmiştir (Vernon and Zimmermann, 2019: 43).

Sınırlarında yükselen altı duvar ile en çok sayıda güvenlik duvarına sahip ülke olarak İsrail öne çıkmaktadır. İnşa edildiği bölgelerini birbirinden ayırmak, ilhak etmek ve geçişleri engellemek üzere tasarlanan İsrail yapımı duvarlardan biri Batı Şeria Ayırma Duvarı'dır. Bu duvar zikzaklar çizerek uzanan 750 km uzunluğa sahip ve dikenli tel, hendekler, aydınlatma, sensörler, devriye ve tank yolları ve yüksek güvenlik önlemleri ile dikkat çekmektedir. Batı Şeria Ayırma Duvarı'nın toplam maliyetinin 2,1 ila 3,2 milyar ABD doları arasında olduğu tahmin edilmektedir. İsrail; Lübnan, Mısır (Sina Duvarı -240 km) ve Golan Tepeleri etrafına inşa ettiği duvarlar ile bir yandan işgal edilen bölgelerde kalıcı olmayı, kontrol etmeyi hedeflerken diğer taraftan bu duvarlar İsrail Yahudi Devleti'nin güvenliği ve inşasında önemli bir unsur olmuştur (Saddiki, 2017). İsrail resmi makamları İsrail tarafından inşa edilen bu duvarların Afrika ve diğer bölgelerden düzensiz göçmen geçişini engellemek gibi bir amacının olduğunu ve yasa dışı geçişlerin azaltılmasında duvarların etkili sonuçlar verdiğini iddia etmektedir (Vernon and Zimmermann, 2019: 43).

Orta Doğu ve Afrikalı düzensiz göçmenlerin AB sınırlarına geçişine engel olmak üzere ileri teknolojiler ile donatılan duvarların yükseldiği bir diğer coğrafya Avrupa'dır. AB içinde Mekedonya – Yunanistan sınırına, Yunanistan ve Bulgaristan – Türkiye sınırına, Macaristan – Sırbistan, Slovakya ve Hırvatistan sınırına, Avusturya – Slovenya sınırına duvarlar inşa edilmiştir. AB sınırları içerisinde

yükselen bu duvarların inşası için anlaşılan BAE Sytems, Airbus, Thales, Leonardo gibi başlıca şirketlerin toplamda yıllık ciroları 50 milyar dolara yaklaşmaktadır. Bununla birlikte AB'nin sınırlarının güvenliği için ayırdığı bütçe tutarları her yıl katbekat arttığı görülmektedir. Sadece 2021-2027 dönemi için Entegre Sınır Yönetim Fonu'na 8,02 milyar Euro, Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik'e 11,27 milyar Euro, Avrupa Sınır Gözetim Sistemi'ne en az 1,9 milyar Euro toplam harcama bütçesi aktarılmıştır (Ünay, 2022: 15).

Göç olgusu insanlık tarihinin her dönemine süregelen bir fenomen olmakla birlikte tüm zorlamalara rağmen devam edeceği varsayılan bir olgudur. Tablo-1 de görülmektedir ki sınır duvarlarının inşası en çok da yasa dışı göçleri durdurmak için yükselmektedir. Ancak BM Mülteci Örgütü'nün yasa dışı göçlere dair verileri (www.unhcr.org) göçle mücadelede öne çıkan sınır duvarları uygulamasına rağmen yasa dışı göç girişimlerinin önümüzdeki yıllarda daha pahalı ve tehlikeli alternatif rotalar üzerinden devam edebileceğini düşündürmektedir.

3. TÜRKİYE'NİN DÜZENSİZ GÖÇLE MÜCADELESİNDE SINIR DUVARLARININ ROLÜ

Amerika kıtası boyunca göçler, ABD – Meksika sınırında başlayan bir çizgide güneyden daha gelişmiş ve daha yüksek yaşam standartlarına sahip kuzeye yönelen bir rota üzerinde meydana gelmektedir. Söz konusu bu sınır boyunca da dünyanın en uzun sınır güvenlik duvarları uzanmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde düzensiz göçle ülkeye giriş yapanlar üzerinde yapılan bir araştırma, sınır duvarlarının göçmenlerin göç kararları üzerinde caydırıcı etkisinin sınırlı olduğunu göstermiştir. Söz konusu çalışma bulgularına göre, sınırları aşan ancak daha sonra sınır dışı edilen bir göçmenin ABD'ye geri dönme teşebbüsü üzerinde sınır duvarının önemli bir caydırıcı etki oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sınırları geçme pahasına alınacak hayati risklerin artması durumunda ise göçmenlerin sınırları yeniden geçme girişimlerinin %38,6 oranında azalabileceği, ancak buna rağmen %64,1 oranında göçmenin aynı deneyimi yeniden yaşama konusundaki kararlılıklarının devam edebileceği sonucuna varılmıştır (Wong vd., 2019: 3).

Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri'nin bölgesel konumları kıyaslandığında, göç hareketleri karşısında Türkiye'nin işinin daha zor olduğu kolayca anlaşılacaktır. Şöyle ki; coğrafi konum, bölgesel krizler ve çatışmalar, ekonomik, siyasi ve sosyal birçok itici göç faktörü Türkiye'nin etrafını adeta göçmen tarlasına çevirmiş durumdadır. Tamamlayıcı bir ifade ile Türkiye, bir türlü barış ve refah ortamının gelişmediği coğrafyalara yakınlığı nedeniyle son yıllarda yoğun göçlerin hedefi haline gelmiştir. Türkiye, Suriye iç karışıklıklarının başladığı dönemde "açık kapı" politikası ile başta Suriye kaynaklı kitlesel ve zorunlu göçlere maruz kalırken, devam eden göç dalgası birkaç yıl içerisinde Türkiye'deki Suriyeli sayısını 3.5 milyonun üzerine taşıdı. Benzer durum başta Afganistan olmak üzere Orta Doğu ve birçok Afrika ülkesinden doğan düzensiz göçler için de geçerlidir (Çiçek ve Turan, 2023: 588). Böylece başta kitlesel göç akımlarının hedefi olan Türkiye, devamında ise düzensiz göçlerin rotasına otururken göç meselesi Türkiye sınırlarını tehdit altına sokmuştur.

Türkiye'nin kapısını açtığı ve geçici koruma statüsü verdiği Suriyeliler ile sınırlarına yığılmış sığınmacı yoğunluğu birlikte düşünüldüğünde, Türkiye için her yeni göç dalgası önemli bir göçmen krizinin fitilini ateşleyecektir. Türkiye'nin batı sınırlarını oluşturan Yunanistan ve Bulgaristan'ın, Avrupa Birliği fonları ile sınırlarını geçişlere karşı kapatırken, yine başta İngiltere ve Fransa olmak üzere Avrupa coğrafyasında yükselen göçmen karşıtı söylemler, göçmenlere karşı sınırlarda kontrollerin artırılması gibi önlemleri gündeme getirmiştir (Aras, 2023). Avrupa Birliği'nin sınırlarının bittiği, Yunanistan ve Bulgaristan sınırlarının Türkiye'ye bakan kısmında, başta kara sınır duvarları olmak üzere (Ege Denizi üzerine "yüzen duvarlar" fikri de gündemdeki bir diğer konudur) onca fiziksel engel göçmenleri karşılamaktadır. Ancak tüm bu engellere rağmen, çatışma ve yoksulluktan kaçan göçmenler için daha tehlikeli ve daha maliyetli Ege Denizi rotası üzerinden gelen göçmen saylarında bir azalma ortaya çıkmadı. Bu durum AB'nin sınır kontrolü için harcadığı birkaç on milyar Euro'ya rağmen göç politikasının başarısızlığını göstermektedir (Digidiki, and Bhabha, 2020).

21. yüzyılın "göçler çağı" olarak tanımlandığı (Castles ve Miller, 2008) bir dönemde artan göç hareketleri Avrupa'da aşırı sağ partilerin oy ve etki alanını genişletmekte; yükselen aşırı sağ görüşler de göç karşıtlığı söylemleri ile kendi

kendini besleyen bir habitat oluşturduğu görülmektedir (Eser ve Çiçek, 2020: 137). Bu gelişmeler AB'nin sınır güvenliği politikalarına da yansımaktadır. AB, geri kabul antlaşmaları ile veya Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırları İçin Operasyonel İşbirliği Ajansı (Frontex) aracılığıyla göçmenleri Birliğin sınırlarında durdurmayı hedefleyen önlemleri devreye sokmuştur. AB, kendi kara sınırlarının bittiği Türkiye'nin batısında, Meriç Nehri boyunca 12.5 kilometrelik mesafede inşa edilen sınır duvarı ve entegre güvenlik sistemleri ile katı bir göç yönetimi tutumu ortaya koymaktadır (Taşkesen ve Şöhret, 2023). Gelişmeler karşısında göçmenler açısından hem transit ülke hem de hedef ülke konumu ile Türkiye, göç yönetimi ve düzensiz göçle mücadeleyi tek başına sürdürebilecek önlemler geliştirmek durumunda kaldı. Bu sebeple Türkiye'nin sınırlarını göçlere karşı yavaş yavaş kapatma yoluna gitmesi isabetli bir politika tercihidir.

Türkiye'nin sadece Suriye sınırı değil aynı şekilde Irak ve İran sınırlarından oluşan doğu sınırları da düzensiz göç baskısı altındadır. Söz konusu sınırlardan yasa dışı yollarla giriş yapan ve akabinde yakalanan göçmen sayısı 2019'da en yüksek orana erişerek 450 binin üzerinde bir rakama ulaşmıştır. Son on yılda düzensiz göçler ile ülkemizde yakalanan göçmenlerin uyruklarına bakıldığında başta Afganistan, Suriye, Türkmenistan, Filistin, Fas, Özbekistan, Irak, İran, Sudan, Yemen ve Mısır gibi Orta Doğu ve Afrika ülkelerinden oldukları görülmektedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2024b). Göç üreten ve yasa dışı geçişlerin kolay olduğu coğrafyalara komşu ya da yakın olmak Türkiye'yi sürekli ve yoğun göçlerin hedefi haline getirmektedir. Türkiye'nin sınır güvenlik önlemleri ve sınıra duvar inşa etme projesi, terör ve güvenlik odaklı bir ana fikre sahip olduğu kadar, kaçakçılık ve düzensiz göçle mücadele için de bir araç olarak öne çıkmaktadır. Bu maksatla Türkiye'nin 2015'te yapımına başladığı Suriye sınırı boyunca duvar inşası 800 km'yi aşan uzunluğa erişmiştir. Türkiye – Suriye sınır duvarı bu haliyle, Çin Seddi ve ABD- Meksika arasındaki sınır duvarından sonra dünyanın en uzun sınır duvarı örneği haline geldi (Bostan ve Kuş-Demiray, 2019: 140).

Benzer bir proje, yine düzensiz göçlerin rotası haline gelen Türkiye-İran sınır hattı boyunca devam etmektedir. Türkiye'nin doğusunda cereyan eden düzensiz göç akışında coğrafi konum yanında sınırların geçtiği arazi ve

doğa koşulları da önemli belirleyicidir. Türkiye'nin doğu sınır bölgesi yer yer 2500- 3000 metreyi aşan yüksekliğe sahip en dağlık ve yüksek karasal iklimi (Türkiye'de ölçülen en uç sıcaklık -46,2 sınır ilçesi Çaldıran'da ölçülmüştür ve yine 3-4 metreye ulaşan kar kalınlığı bölgenin kış koşullarına örnektir) sayesinde Türkiye'nin İran sınırı kontrolün zor olduğu bölgelerdendir (Deniz, 2022: 259). Türkiye- İran sınırı 560 km'ye ulaşırken, bu sınırın 295 km'lik bölümü için duvar projesi öngörülmektedir. İran sınırı boyunca düzensiz göçmenlerin, kaçakçılık faaliyetlerinin ve terör sızmalarının engellenmesi amacıyla başlatılan çalışmalar neticesinde 173 km'lik bölümde güvenlik duvarı tamamlanmış durumdadır. Bu duvarın önüne 4 metre genişliğinde ve 4 metre derinliğinde hendek, duvarın 165 km'lik bölümüne iki ve üç sıra jiletlik tel, haberleşme ve gözetleme amaçlı kuleler, 10 km mesafeden tespit yapabilen termal kameralar, 40 km mesafeden tespit yapabilen radar sistemi, aydınlatma sistemi ve sismik sensörler yer almaktadır (İçişleri Bakanlığı; Varol 2024). Böylece doğa koşullarının imkân verdiği ölçüde Türkiye, güney ve doğu sınırları boyunca güvenlik duvarı ve entegre sınır güvenlik önlemleri ile başta terör faaliyetlerine karşı önlem ve güvenlik amaçlı, her türlü kaçakçılık ve düzensiz göçlere engel olmak ve kontrollü geçişi sağlamak üzere sınırlarını güvenlikli hale getirmeyi amaçlamaktadır (Yerlikaya, Habertürk Özel Röportaj, 2024).

Türkiye'nin sınırlarını güvenli hale getirmek üzere tercih ettiği sınır duvarı projesinin etkinliğinin Göç İdaresi Başkanlığı'nın istatistiki verilerine yansıması ise son beş yıl itibariyle şöyledir; 2019'da 454 bin, 2020'de 122 bin, 2021'de 162 bin, 2022'de 285 bin ve 2023'te 254 bin ve 2024 Ekim itibari ile bu sayı 158.355 olarak gerçekleşmiştir (Göç İdaresi Başkanlığı 2024b). 2019'da oldukça yüksek bir rakama ulaşan yakalanan düzensiz göçmen sayısı, 2020-2022 dönemi COVID tehditlerine rağmen devam etmiş ve günümüzde hâlâ çok yüksek oranlarda devam ettiği görülmektedir. 2019'da 454 bin gibi bir sayıya ulaşan sadece yakalanan düzensiz göçmen sayısının 2023'te 250 binlere gerilemiş olmasında etkili sınır güvenlik önlemlerinin ve duvar inşasının payı yadsınamaz. Sınır duvarı ve etkili sınır önlemleri, Türkiye'ye yasadışı girişleri önlemede önemli bir başarı sağlamıştır. Bu kapsamda, 2016'dan 21 Mayıs 2023'e kadar olan dönemde toplam 2.836.775 düzensiz göçmenin Türkiye'ye

girişinin engellendiği belirlenmiştir (GİB, 2023a). Tamamlayıcı bir ifade ile son dönem Türkiye'nin düzensiz göçmen istatistiğine yansıyan rakamların hâlâ bu denli yüksek olması, düzensiz göçmenlerin tamamının sınır ihlalleri ile ülkeye giriş yaptığı anlamına gelmemektedir. Resmi belge veya vize ile ülkeye giriş yapıp yasal süresi sona ermesine rağmen ülkede kalmaya devam edenler de düzensiz göçmen statüsüne dönüştükleri için bu istatistiğe dâhildirler.

İran sınırı bölgesinde gözlem ve saha çalışmalarından elde edilen bazı bulgulara göre, 2021 ortalarından 2024 başına kadar olan dönemde göçmen yoğunluğunun önemli oranda azaldığı tespiti paylaşılmıştır (Ünay, 2023). Sınırlar boyunca inşa edilen duvarlara ek entegre güvenlik sistemleri ve kolluk kuvvetlerinin devreye sokulması ile 2017 Temmuz döneminde sınırlarımızdan 168 bin düzensiz göçmen girişinin engellendiği sınır dışı edilen yasa dışı göçmen sayısının ise 150 bine yaklaştığı resmi rakamlara yansımıştır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2024a). Türkiye –İran sınırı hattında Iğdır, Ağrı ve Van boyunca devam eden ve tamamlanan sınır duvarları sayesinde 2015'e kadar yoğun olarak düzensiz göçmenlerin kullandığı Başkala ve Çaldıran sınır köyleri 2020 sonrası dönemde Özalp ve Saray ilçelerine kaymış durumdadır. İran sınırından geçiş yapan düzensiz göçmenlerin daha rota değişikliğinde sınır duvarının önemli etkisi olduğu söylenebilir. Bu rotalar ise doğa ve iklim koşulları nedeni ile düzensiz göçmenler açısından oldukça riskli bölgelerdir (Deniz, 2022: 266).

Sınırları yasa dışı yollarla geçebilen göçmenlere dair bir rakam verebilmenin güçlüğüne rağmen, sınırlarda geçişi engellenen veya sınırı geçtikten sonra hakkında hukuki işlemler yapılıp sınır dışı edilen göçmen rakamlarının büyüklüğü dahi Türkiye'nin ne denli büyük bir göçmen tehdidi altında olduğunu göstermektedir. Sadece Türkiye'yi hedef alan göç hareketleri dahi yüksek maliyetlerle inşa edilen sınır duvarlarının gerekliliğine işaret etmektedir. Ancak hâlâ sınırları zorlayan bu kadar yoğun bir göç hareketinin sadece duvarlarla engellenmesinin imkânsızlığı da bir gerçekliktir.

SONUÇ

İnsanlar tarihin bütün dönemlerinde doğdukları ilk yerleşim bölgelerini geçici ya da kalıcı olarak, farklı sebeplerden dolayı geride bırakarak kendilerini göç adı verilen bir yolculuğun içerisinde bulmuşlardır. Sınır aşan mesafelere ulaşan bu yolculuğun aktörleri hangi sebepten göç eylemine kalkıştıklarına bağlı olarak (göçmen, sığınmacı, mülteci, koruma altındaki vb.) farklı adlarla hukuki statüler kazanmışlardır. Zayıf ve korunmaya muhtaç bu kitleler hukukun sağladığı güvence sayesinde yeni yaşam alanlarında bazı haklara da sahip olabilmişlerdir. Tamamlayıcı bir ifade ile göçmenlerin temel insan hak ve hürriyetlerinden yeterince yararlanmaları ve haklarının koruma altına alınması açısından, birçok iç hukuk ve uluslararası hukuk, göçmenlere çeşitli güvenceler sunan normları kabul etmiş ve eylem planları hazırlamıştır.

Ancak sınırların belirginleştiği modern devlet anlayışı ile birlikte sınırlardan geçişlerde uygulanan kısıtlama ve önlemler yabancılar ve vatandaşlar açısından farklılaşmaktadır. Artık sınırın içinde kalanlar "vatandaş" kavramı ile dışarıdan giriş yapanlar ise "yabancı" kavramı ile birbirinden ayrılmaktadır. Böylece sınırlar aynı zamanda bir kimliği diğerinden ayıran niteliğe de bürünmüştür. Yine ulusal kanunlar vatandaş olmayanlara eşit haklar tanımamaktadır. Yabancılar açısından sınırların geçilmesi, yerleşiklerle aynı mekânları paylaşmalarına rağmen adları göçmen, mülteci, sığınmacı, uluslararası koruma altındaki ya da düzensiz göçmen gibi terimlerle ya da genel bir ifade ile "yabancılar" olarak anılmalarına neden oldu. Bu durum, vatandaş olanlardan farklı bir hukuki statü ile tanımlanmalarına yol açmıştır.

Devletler, yabancı ülke vatandaşlarının ülkede kalmasına çeşitli statüler tanıyarak kabul etmesine rağmen egemenlik yetkilerinin bir gereği olarak çeşitli kısıtlamalar ve engellemelerde de bulunabilirler. Özelikle yoğun göçlerin rotası haline gelen ülkeler daha agresif sınır güvenlik önlemleri ile sınırlardan geçişleri kontrol etme yolunu tercih etmektedirler. Göç yönetimi sadece sınır içerisindeki yabancıların korunmasını, yasal ve idari düzenlemeleri konu almaz aynı zamanda sınır ötesi göçleri ve sınırlardan yabancıların girişine yönelik planlı bir yaklaşımı da konu alır. Bu bağlamda sınırlardan yabancıların girişi ve mevcudiyeti de göç yönetiminin bir parçasıdır. Ülkeler kendilerine yönelen göçleri daha sınırlarında

durdurmak ve yönetmek üzere çeşitli önlemler almaktadırlar. Örneğin ABD sınırlarına duvarlar örerek kendisine yönelen göçlerin önünü kesmeyi tercih ederken, AB ise ikili anlaşmalar yoluyla, FRONTEX gibi sınır güvenliğinden sorumlu birimler oluşturma stratejisi ile ve yine yoğun göçlerin rotaları üzerine duvarlar inşa etme biçiminde göç yönetimi politikası izlemektedir.

30 ile 40 milyon arası düzensiz göçmen nüfusu, toplam nüfus ile oranlandığında çok anlamlı olmasa da düzensiz göçlerin giderek artan hareketliliği son dönemlerde dikkat çekmektedir. Düzensiz göç hareketlerine karşı sınırlara duvar inşa etme projeleri günümüzün küreselleşen dünya fikri ile çelişkiler taşımaktadır. Ancak yine de sınır duvarlarının göçler üzerinde caydırıcı etkiler oluşturma ya da engelleme adına ülkelerin sınırlarında çeşitli kontrol ve güvenlik yöntemleri ile birlikte tercih ettiği ve her geçen gün yoğunluğunun arttığı bir uygulama olduğu görülmektedir.

Sınır güvenlik duvarlarının göçleri önlemedeki başarısı mutlak olmasa da ABD örneğinde de görüldüğü üzere duvarın yükseldiği bölgelerde göç haraketliliği azalırken; sınırlardaki fiziki engellerin olmadığı ancak doğa koşullarının zorlaştığı bölgelere doğru göç rotalarında bir değişim kendini göstermektedir.

Türkiye, özellikle göç hareketlerinin ivme kazandığı Arap Baharı sonrası dönemle birlikte dünyanın en fazla göçmen barındıran ülkesi haline geldi. Türkiye'nin bulunduğu coğrafya ve/veya sahip olduğu bölgesel güç ve istikrarı nedeniyle göçmenler tarafından Türkiye, gerek hedef ülke gerekse de transit ülke konumu ile öne çıkmaktadır. Diğer taraftan bir türlü istikrara kavuşamayan Orta Doğu bölgesinden Türkiye'ye yönelen göç hareketliliği devam etmektedir. Dünyadaki gelişmelere paralel biçimde Türkiye de sınırlarında korumacı bir politika almayı, güney ve doğu sınırlarına duvar inşa etmeyi tercih etmiştir. Tarihi arşivler, Anadolu'ya yakın coğrafyalarda yükselen ilk sınır duvarı örneğinin Türkiye – Suriye sınırına inşa edilen günümüzdeki duvar olmadığını yazar. Antik devletlerin, şehirlerin ve bölgelerin etrafını çeviren bir surdan ziyade bir bölge sınırını belirlemek için inşa edildiği düşünülen ilk duvar, Sümer Kralı Ur'lu Şulgi'nin Amorit istilalarını önlemek için Dicle ve Fırat nehirleri arasında M.Ö. 2038'de inşa ettiği ve 250 km uzunluğundaki duvardır (Vallet, 2022). Bu bağlamda Mezopotamya'da duvarların mazisi oldukça eskidir.

Günümüze döndüğümüzde, Türkiye'nin 2011 Suriye iç karışıklığı sonrası aldığı "açık kapı" politikası kararından tümüyle vazgeçmesi ve güvenlikli sınır politikasına dönüş yapması ile birlikte Türkiye-Suriye sınırı boyunca duvarlar inşa edilmeye başlandı. Türkiye-Suriye sınır duvarı güvenlik, terör ve her türlü kaçakçılık faaliyetlerine engel oma amacı yanında sınırın diğer tarafında kamplarda tutulan sayıları milyonu bulan Suriyelinin Türkiye'ye yasadışı geçişlerine de bir engel oluşturmaktadır.

Türkiye, benzer bir projeyi yoğun düzensiz göçlerin tehdidi altında olan İran sınırı boyunca da hayata geçirmektedir. Türkiye, İran sınır hattı boyunca önemli bir aşaması tamamlanan ve henüz devam etmekte olan sınır duvarı projesi ile göçleri henüz daha sınırda yönetmek üzere toplam sınırın üçte birlik bölümüne duvar inşa etmiştir. Türkiye'nin son dönem düzensiz göç istatistiklerinde önemli bir gerileme olmasına rağmen mutlak anlamda İran sınırından geçişler engellenmiş değildir. Türkiye – İran sınırı boyunca duvar projesinin tamamlandığı bazı sınır ilçelerinde ve köylerinde düzensiz göçmen nüfusu azalırken; duvarın olmadığı ancak doğa ve iklim koşullarının zorlaştığı bölgelere doğru yeni ve riskli güzergâhlar ortaya çıktı. Zor iklim koşulları ve doğa şartlarının varlığı, bu yeni yolları daha tehlikeli hale getiriyor olmasına rağmen göç açsından her tecrübe sonrası daha kolay geçilebilir hale gelmesi de muhtemeldir. Bu amaçla düzensiz göçle mücadelede sınırlarda alınacak önlemlerin her daim dinamik tutulması, gelişen teknolojik imkanların sınır güvenlik önlemlerine entegre edilmesi gibi bir dizi önlem ile sürekliliği esas olmalıdır. Keza yasadışı yollarla kolay geçilebilir bir sınırdan ülkeye giriş yapanlar, sınır dışı edilseler dahi kolayca aynı yolu yeniden deneme teşebbüsü içerisinde olabileceklerdir. Bu noktada "geçilmesi zor sınırlar" tesis edebilmek için sınır güvenlik duvarları önemli bir tercih olarak görülmektedir.

Ülkelerin sınırlarını her türlü tecavüz ve düzensiz göçe karşı korumak için aldıkları hukuki ve fiziki önlemlere ilaveten inşa edilen sınır duvarları, düzensiz göçleri azaltmada etkili olmakla birlikte yeterli olmadığı da görülmektedir. Bu nedenle, göç alan devletlerden ziyade, göç veren devletlerdeki ekonomik ve sosyal şartların iyileştirilmesi ile düzensiz göçler konusunda etkili sonuçlar alınabilir. Sonuç olarak, çalışma ile elde edilen bulgularlar analiz edildiğinde, sınır duvarlarının da düzensiz göçle mücadelede yeterli olamayacağı görülmektedir.

Ülkelerin kendi imkânlarıyla göçle mücadele etme stratejilerinin duvarlarla örülü bir dünyaya dönüşmesi yerine daha yaşanabilir bir dünya için başta uluslarüstü örgütler olmak üzere, dünya ülkelerinin iç ve dış politikalarında alacakları radikal kararlarla, düzensiz göç veren ülkelerin ekonomik ve sosyal şartlarının iyileştirmesi ve düzensiz göç olgusu altında yatan nedenleri doğru analiz ederek, tüm insanlığı kapsayıcı, barışı ve refahı önceleyen politikaları hayata geçirmeleri ile düzensiz göçün hızını düşürebilecekleri değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Aras, F.Ç. (2023). *Türkiye'de yeni sınır güvenliği paradigması: Göç, güvenlik ve göç yönetimi.* Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 61, 469-487.

Arslan, A. Öztürk, S. ve Yağlı, Ş. (2023). *Türkiye'de Uluslararası Göçlerin İdari Yapıya Etkileri Ve Bakanlıkların Göç Yönetim Süreçlerindeki Rolleri,* Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 65, 7-14.

Arslan, E. (2021a). *Göçü Harekete Geçiren Bir Dinamik Olarak Güvenlik: Suriye'nin Devlet Kapasitesi Ve Kırılgan Devlet Niteliği Üzerine Bir Değerlendirme. Yerel ve Bölgesel Eksende Uluslararası Göç Üzerine İncelemeler,* (Ed. Erkan Arslan), (pp.1-24), Ankara: Nobel Yayınevi.

Arslan, E. (2021b). *Uluslararası göçe teorik bakış ve 21. yüzyıl göçleri: Göç karşıtlığının yükselişi ve zorunlu göçlerin artması üzerine bir değerlendirme. Uluslararası Göç Üzerine Akademik Çalışmalar* (pp.1-33), Konya: Eğitim Yayınevi.

Benedicto, A. R., Mark, A., and Pere B. (2020). *A Walled world towards a global apartheid,* Centre Delàs Report 46. Barcelona: Centre Delàs d'Estudis per la Pau.

Bostan, H. ve Kuş- Demiray, D. (2019). *Türkiye'de düzensiz göçle mücadelede yeni bir yaklaşım: Sınır güvenlik duvarı,* Türk İdare Dergisi, Yıl: 91, Sayı: 488, 125-170.

Castles, S. ve Miller, M. J. (2008). *Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareketleri* (Çev. B. U. Bal & İ. Akbulut). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Carter, D. B., and Poast, P. (2017). *Why do states build walls? Political economy,* Security, and Border Stability. Journal of Conflict Resolution, 61(2), 239–270.

Christian, W. (2023). *European border region studies in times of borderization: overview of the problem and perspectives,* Borders in Globalization Review Volume 5, Issue 1 pp: 92–100.

Çiçek, A. ve Turan, A. (2023). *Public diplomacy, migration and refugee politics: The Case of Türkiye.* R&S - Research Studies Anatolia Journal , vol.6, no.4, 584-613.

Deniz, O. (2022). *Türkiye İran sınırında düzensiz göç ve göçmenlerin sınır geçme pratikleri,* İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Türkiye'nin Göç Siyaseti Özel Sayısı, 21(Özel Sayı), 254-273.

Digidiki, V., and Bhabha, J. (2020). *Greece's proposed 'floating wall' shows the failure of EU migration policies. The Guardian,* Erişim Tarihi: 05.06.2024 https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/feb/07/greece-floating-wall-eu-refugees-migrant-policy

Economist.com (2016). *The Economics of Donald Trump's wall.* Erişim Tarihi: 28.10.2024,https://www.economist.com/graphic-detail/2016/07/26/the-economics-of-donald-trumps-wall

Eser, H. B. ve Çiçek, A. (2020). *Avrupa'da aşırı sağın ayak sesleri: Zenofobinin patolojik normalleşmesi. Alternatif Politika,* vol.12, no.1, 114-144.

Geddes, A. (2008). Borders, territory, and migration in the european union. *In Of states, rights, and social closure: Governing migration and citizenship,* (Ed. Oliver Schmidtke, and Saime Ozcurumez), Basingstoke: Palgrave, 205–224.

Grün, G. C. (2021). *As Migration is rising, so are border barriers, Deutsche Welle.*

Göç İdaresi Başkanlığı, (2023). Erişim Tarihi: 30.10.2024, https://www.goc.gov.tr/basin-aciklamasi-20052023

Göç İdaresi Başkanlığı, (2024a). Erişim Tarihi: 10.07.2024, https://www.goc.gov.tr/cumhurbaskani-recep-tayyip-erdogan-duzensiz-goc-ve-gocmen-kacakciligiyla-mucadelede-son-bir-yilda-onemli-mesafe-kat-etti-merkezicerik

Göç İdaresi Başkanlığı, (2024b). Erişim Tarihi: 20.06.2024, https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler

IOM (Uluslararası Göç Örgütü), Göç terimleri sözlüğü (2009). Cenevre: IOM, Yayın No: 18.

İçişleri Bakanlığı, (2023). Erişim Tarihi: 21.08.2024. https://www.icisleri.gov.tr/van-iran-sinirina-orulen-guvenlik-duvarinin-170-kilometresi-tamamlandi

Omotuyi, S. (2022). *The Burden of borders: reassessing the impacts of nigeria's border closure on the national security, African Security,* 15(3), 262–285.

Özbey, K. (2022). *Açık kapı politikasından sınır duvarı projesine: Türkiye'nin sınır politikasının dönüşümü,* Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23(43), 709-741.

Saddiki, S. (2017). *World of walls the structure, roles and effectiveness of separation barriers,* Cambridge, UK: Open Book Publishers, https://doi.org/10.11647/OBP.0121

Spencer S., and Triandafyllidou A. (2022). Irregular migration, (in:) P. Scholten (ed.) Introduction to Migration Studies, Cham.

Soyluk, A., Yıldız, A. ve Sarıcıoğlu, P. (2018). *Geçmişten günümüze sınır duvarları,* Asia Minor Studies, Cilt 6, 1-17.

Taş E. N. (2020). *The Securitization of migration: The Example of mexican Wall,* IJAR, Special Issue: Migration, December 2020, 59-70.

Taşkesen, A. ve Şöhret, M. (2023). *Yunan siyasi partilerinin göç konusundaki tutum ve politikaları: Yeni demokrasi hareketi,* PASOK, SYRIZA, Altın Şafak. Journal of International Relations and Political Science Studies, (8), 51-80.

UN Refugee Agency. Erişim Tarihi: 05.05.2024, www.unhcr.org

Uzman, N. (2016). *Türkiye'nin sınır güvenliği açısından Suriyeli sığınmacılar meselesi, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, 5* (15), 135-157.

Ünay, H. (2022). *Sınırsız dünyadan duvarlı dünyaya: Göçe karşı inşa edilen sınır duvarları üzerine Türkiye merkezli bir değerlendirme,* İnsan Hareketliliği Uluslararası Dergisi, 2 (1): 10-37.

Ünay, H. (2023). *Türkiye'ye yönelik Afganistan kaynaklı göçe ilişkin sahadan güncel gözlemler,* İnsan Hareketliliği Uluslararası Dergisi 4 (1): 122-129.

Yerlikaya, A. Habertürk Özel Röportaj (2024). Erişim Tarihi: 09.08.2024, https://www.haberturk.com/video/tv/izle/ozel-roportaj-9-agustos-2024-icisleri-bakani-ali-yerlikaya-haberturkte/851550

Yılmaz, F. ve Oktav Ö. Z. (2023). *Tarihsel süreçten günümüze sınırların evrimi ve sınır-göç ilişkisi,* İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Disiplinlerarası Yenilik Araştırmaları Dergisi, 4(1). 113-126.

Yozgat, F. (2022). *Devletler ve aktörleri,* Ankara: Nobel Yayıncılık.

Vallet, É. (2016). *"Introduction", Borders, Fences and Walls: State of Insecurity? London: Routledge,* 1-8.

Vallet, É. (2022). The World is witnessing a rapid proliferation of border walls, Erişim Tarihi: 10.05.2024, https://www.migrationpolicy.org/article/rapid-proliferation-number-border-walls

Varol, M (2024). Van – İran sınırına inşa edilen güvenlik duvarının 173 kilometresi tamamlandı. Erişim Tarihi: 30.10.2024, https://www.aa.com.tr/tr/gundem/van-iran-sinirinda-insa-edilen-guvenlik-duvarinin-173-kilometresi-tamamlandi/3251323

Vernon, V., and Zimmermann, K. F. (2019). *Walls and fences: A Journey through history and economics,* GLO Discussion Paper, No. 330, Global Labor Organization (GLO).

Wong, T. K., Farver, M., Sagnic, S., and Ahn, H., (2019). *Deterrence, displacement, and death: The Impact of the border wall on undocumented immigration,* Us Immigration Policy Center, 1-19.

6458 sayılı Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu, T.C. Resmi Gazete Tarihi 11/4/2013.